

MASAL/FABL • DESTAN/EFANE**MASAL****Genel Özellikler**

- ✓ Genellikle olağanüstü kişilerin başından geçen olağanüstü olayları konu edinen edebî eserlerdir.
- ✓ Gerçeğe yaslanan edebî eserlerden değildir, tamamen kurgusal ve hayal ürünüdür.
- ✓ Evrensel nitelikler taşır, millî veya dinî öğelere yer verilmez.
- ✓ Olaylar, bilinmeyen/hayalî bir zamanda ve mekânda geçer.
- ✓ Kahramanlar; genellikle padişahlar, prensler, prensesler, devler, periler, cinler bazen de normal insanlardır.
- ✓ İyilik-kötülük, doğruluk-haksızlık, adalet-zulüm, tevazu-kibir gibi zıt durumları temsil eden kişilerin mücadelelerinden veya insanların ulaşılması güç hayallerinden söz edilir.
- ✓ Anlatımda genellikle geniş zaman veya öğrenilen geçmiş zaman kipi kullanılır.
- ✓ Sonunda iyiler/iyilik galip gelir ve ödüllendirilir, kötüler/kötülük kaybeder ve cezalandırılır.
- ✓ Arı, duru anlatımlardır, süslü bir dil kullanılmaz, cümleler uzatılmaz, ayrıntılı betimlemeler yapılmaz.
- ✓ Kalıplaşmış sözlere yer verilir.
- ✓ Belirli bir plan doğrultusunda ortaya konulur.
- ✓ Masallarda padişah, Hızır, derviş, hükümdar, Keloğlan vb. iyiliği temsil ederken devler, cadılar, vezirler vb. kötülüğü temsil eder.

Masal Planı**Döşeme**

- ✓ Masalların başındaki bölümdür. Bu bölümde “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde...” gibi kalıplaşmış sözler olur.

Serim

- ✓ Olay, kişi, zaman ve mekân ile ilgili temel unsurların ortaya konulduğu bölümdür. Bu bölümde kişiler tanıtılır ve masala giriş yapılır.

Düğüm

- ✓ İyilerle kötülerin belirginleştiği, çatışmaların baş gösterip olayların çıkmaza girdiği, okuyucunun merak duygusunun en yoğun olduğu bölümdür. Bu bölümde olaylar, bir çözüme kavuşturulması gereken noktaya getirilir.

Çözüm

- ✓ Çatışmaların bir çözüme, olayların bir sonuca bağlandığı bölümdür. Bu bölümde iyiler kazanır, ödülüne kavuşur; kötüler kaybeder, cezalandırılır.

Dilek

- ✓ Masalların son bölümüdür, **uç elma bölümü** de denir. Bu bölümde “Gökten üç elma düşmüş..., onlar ermiş muradına vb.” kalıplaşmış sözler ve iyi dilekler olur.

Dünya ve Türk Edebiyatında Masal

- ✓ Kökeni ile ilgili kesin bilgi yoktur.
- ✓ Eski Yunan ve Hint mitolojilerinden evrilerek geliştiği düşünülmektedir.
- ✓ Eski Yunan'daki *Ezop Masalları*, bilinen en eski masal/fabl örnekleridir.
- ✓ Batı edebiyatındaki en ünlü masallar arasında *Perrault Masalları* (Fransız), *Grimm Masalları* (Alman), *Andersen Masalları* (Danimarka) sayılabilir.
- ✓ Doğu edebiyatında Arap/İran kaynaklı *Binbir Gece Masalları* tüm dünyaca bilinen en önemli masallar arasındadır.
- ✓ Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan *Kalyanamkara ve Papamkara* hikâyesi masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir.
- ✓ Osmanlı Dönemi'nde sözlü gelenekten derlenerek hazırlanan *Billur Köşk* de ilk Türk masallarındandır.
- ✓ En bilinen Türk masalı olarak da *Keloğlan* gösterilebilir.
- ✓ Masal kelimesini gerçek anlamına bağlı olarak kullanan ilk sanatçı Namık Kemal'dir.

ÖRNEK-1

Türk kültür tarihinin sözlü ve yazılı kaynaklarından bir bölümünü de masallar oluşturmaktadır. Bu masallardan bazıları eski Türk metinlerinden veya başka dillerden günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Bu çerçevede Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan ---- masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir. Arap ve İran kaynaklı ---- adlı eser ise Türk edebiyatının farklı dönemlerinde birçok şair ve yazara ilham vermiştir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) *Kalyanamkara ve Papamkara – Binbir Gece Masalları*
- B) *Kelile ve Dimne – Billur Köşk*
- C) *Kalyanamkara ve Papamkara – Pançatantra*
- D) *Kelile ve Dimne – Pançatantra*
- E) *Billur Köşk – Binbir Gece Masalları*

(2021-AYT)

ÖRNEK-2

Aşağıdakilerden hangisinin bir masalın döşeme bölümünden alındığı söylenebilir?

- A) Pireler berber iken develer tellal iken...
- B) Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.
- C) Uzak memleketin birinde bir padişah yaşarmış.
- D) Padişah işini göredursun, biz gelelim Keloğlan'a.
- E) Sislerin arasından ansızın tek gözlü bir dev belirivermiş.

(2019-AYT)

- ✓ Edebiyatımızda Ziya Gökalp, Eflatun Cem Güney, Pertev Naili Boratav, Naki Tezel ve Tahir Alangu gibi yazar ve araştırmacılar Türk masallarını derleyip, düzenleyip, yayımlayarak bu türün gelişmesine önemli katkı sağlamışlardır.

Masal Türünün Temsilcileri

Eflatun Cem Güney (1896-1981)

- ✓ Türk edebiyatının "Masalcı Babası"dır.
- ✓ Geleneksel halk hikâyelerimizi ve masallarımızı derlemiş, kendisi de masallar yazmıştır.
- ✓ Anadolu'nun çeşitli yörelerinde, yerel sanat dergilerinin çıkması için çalışmalar yapmıştır.
- ✓ Danimarka'da bulunan Andersen Kurumu tarafından *Açıl Sofram Açıl ve Dede Korkut Masalları* adlı eserleriyle iki kez Dünya Çocuk Edebiyatı Onur Belgesi ile ödüllendirilmiştir.
- ✓ İstanbul Radyosunda Bir Varmış Bir Yokmuş adlı programda anlattığı masallarla bilinmektedir.

Eserleri

Masal kitabı: *Nar Tanesi, Akıl Kutusu, En Güzel Türk Masalları, Altın Heybe, Kül Kedisi, Felek Sillesi, Açıl Sofram Açıl ve Congoloz Baba, Kara Yılan ve Kara Gülmez, Bir Varmış Bir Yokmuş, Evvel Zaman İçinde, Gökten Üç Elma Düştü, Az Gittim Uz Gittim, Gülen Ayva Ağlayan Nar, Al Elma Yeşil Elma, Sabır Taşı...*

Halk edebiyatı çalışmaları: *Dertli Kaval, Dede Korkut Masalları, Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Şah İsmail, Erzurumlu Emrah, Halk Şiiri Antolojisi, Âşık Ruhsati, Meslekî, Kâmilî, Halk Türküleri, Nasreddin Hoca Fıkraları, Folklor ve Eğitim, Folklor ve Halk Edebiyatı Dum-lupınar'a Doğru, Kara Yazı...*

Pertev Naili Boratav (1907-1998)

- ✓ Halk bilimi uzmanı ve halk edebiyatı araştırmacısıdır.
- ✓ Anadolu'nun çeşitli yörelerini dolaşarak halk edebiyatı ürünleri derlemiştir.
- ✓ *Folklor ve Edebiyat* adlı araştırma kitabıyla 1983'te "Sedat Simavi Vakfı Ödülü"nü kazanmış, Türk edebiyatına ve halk bilimine sağladığı katkılar sebebi ile Kültür Bakanlığı tarafından da ödüle layık görülmüştür.
- ✓ Türk halk edebiyatına 2000 masal, 40 halk hikâyesi, çocuk oyunları, türküler, tiyatrolar, şarkılar, fıkralar, şiirlerden meydana gelen zengin bir arşiv kazandırmıştır.

Eserleri

Derleme, inceleme: *Az Gittik Uz Gittik, Folklor ve Edebiyat, Halk Edebiyatı Dersleri, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Tekerleme, Zaman Zaman İçinde, 100 Soruda Türk Folkloru...*

Naki Tezel (1915-1980)

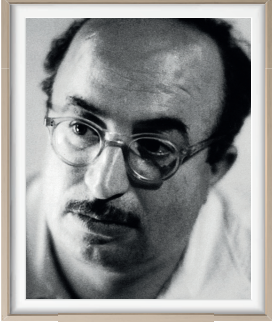
- ✓ Anadolu'nun çeşitli yörelerinde yaygın olarak söylenen masalları derleyerek yazılı kültür birikimine kazandıran ünlü bir halk bilimcidir.
- ✓ Çalışmalarının bir bölümü yabancı dillere çevrilmiş, böylelikle Türk halk kültürünün yurt dışında tanınmasına katkı sağlamıştır.
- ✓ Derleyip yayımladığı masallarda kaynak kişilerin anlatımlarını birebir vermek yerine, olay ve motiflerini bozmadan kendine göre yeniden kaleme alarak edebî bir üslupla anlatılanları zenginleştirmiştir.

Eserleri

Derleme, inceleme: *Keloğlan Masalları, Köroğlu Masalı, İstanbul Masalları, Beybörek, Altın Tas, Alabalık, Yeşil Kuş, Peri Kızı, Konuşan Kaval, Elmas İşlemeli Kılıç, Fatma Nine, Küçük Sultan'ın Güvercini, Limon Kız, Bilmeceler ve Mâniler, Altın Bülbül, Kayıp Sultan, Türk Masalları...*

Tahir Alangu (1915-1973)

- ✓ Türk hikâyesi ve romanı üzerine incelemeler yapmış, antolojiler hazırlamış, çeviriler yapmıştır.
- ✓ Destanlar, masallar, gölge oyunu vb. türlerde ortaya koyduğu çalışmalar birer kaynak eser niteliğindedir.
- ✓ Yeni Türk edebiyatı alanında hazırlamış olduğu antolojiler ve yapmış olduğu başarılı çeviriler, ona bir eleştirmen kimliği de kazandırmıştır.
- ✓ *Keloğlan*'ın ve *Billur Köşk Masalları*'nın tanınmasında çok katkısı olmuştur.
- ✓ Alangu soyadı, eski Türk efsanelerinde sık geçen "ala geyik" ifadesinden gelmektedir.

Eserleri

Derleme, inceleme, araştırma: *Billur Köşk Masalları, Keloğlan Masalları Türkiye Folkloru El Kitabı, Kalevela, Çalgılı Kahvelerde Külhanbeyi Edebiyatı, Cumhuriyet'ten Sonra Hikâye ve Roman, Ömer Seyfettin...*

FABL

Genel Özellikleri

- ✓ Ders vermek amacıyla çoğunlukla hayvanlar arasında geçen bir olayı anlatan kurgusal bir türdür.
- ✓ Kahramanları oluşturan hayvanlar, insana özgü niteliklere (iyilik, kötülük, cömertlik, kıskançlık, kibir vb.) sahiptir.
- ✓ Anlatımında teşhis ve intak sanatlarından yararlanır.
- ✓ Her zaman bir ahlak dersi verir. Bu ders, fablın çoğunlukla sonunda, bir atasözü ya da özdeyiş yardımıyla belirtilir.
- ✓ Sade bir dille ve genellikle manzum olarak yazılır ama nesir biçiminde yazılanları da vardır.
- ✓ Soyut kavramların, soyut olaylar yardımıyla anlatılması söz konusudur.
- ✓ Yer ve zaman kavramı belirsizdir.
- ✓ Zaman zaman kalıp sözlere yer verilir.
- ✓ Masalda olduğu gibi fablda da "dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık" gibi evrensel tema ve kavramlar işlenir.
- ✓ Belirli bir plan doğrultusunda ortaya konulur.

Fabl Planı

Serim

- ✓ Hayvanların tanıtıldığı, olayın geçtiği çevrenin belirtildiği, olayın başlatıldığı bölümdür.

Düğüm

- ✓ Çatışmanın baş gösterdiği, olayların çıkmaza girdiği bölümdür.
- ✓ Bu bölümde olay, verilmek istenen derse göre gelişir; merak duygusu yoğundur.

Çözüm

- ✓ Çatışmanın sonlandığı bölümdür.
- ✓ Bu bölümde olay beklenmedik bir sonuca bağlanır, düğüm çözülür.

Öğüt

- ✓ "Kıssadan hisse" biçiminde nitelendirilen bölümdür.
- ✓ Atasözü veya özdeyiş yardımıyla bir öğüt verilir, bu öğüt aynı zamanda fablın ana fikrini oluşturur.

Dünya ve Türk Edebiyatında Fabl

- ✓ Hint edebiyatından doğduğu ile ilgili yaygın bir kanı vardır.
- ✓ Hint edebiyatındaki *Pançatantra* adlı eser ile Beydeba'nın yazdığı *Kelile ve Dimne*, Doğu'daki ilk masal/fabl örnekleridir.
- ✓ XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin *Gülüstan* adlı eserinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır.
- ✓ Batı edebiyatında ise XVII. yüzyılda Fransız yazar La Fontaine, Ezop ve Beydeba'dan esinlenerek fabllar yazmıştır.
- ✓ Amerikan edebiyatından Richard Bach'ın *Martı*, İngiliz edebiyatından George Orwell'in *Hayvan Çiftliği*, Fransız edebiyatından Antoine de Saint-Exupéry'nin *Küçük Prens* gibi eserleri önemli fabl örneklerindendir.
- ✓ Türk edebiyatında fabl olarak kabul edilebilecek ilk örnekler; Hint, Arap ve İran edebiyatından esinlenilerek oluşturulmuş eserlerdir.
- ✓ Mevlana'nın *Mesnevi*'sindeki bazı parçalar ve Gülşehri'nin XIV. yüzyılda İranlı şair Feridüddin Attar'dan çevirdiği *Man-tıku't-Tayr* adlı eser fabl özelliği göstermektedir.
- ✓ XV. yüzyılda Şeyhi'nin yazdığı *Harname*, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir.
- ✓ Tanzimat Dönemi'nde, Ahmet Mithat Efendi *Kıssadan Hisse* adlı eserinde fabl türünü denemiş, Şinasi ve Recaizade Mahmut Ekrem La Fontaine'den çeviriler yaparak bu türün gelişimine katkıda bulunmuşlardır. 1940'lardan sonra da Orhan Veli, Nazım Hikmet ve Sabahattin Eyüboğlu, Batı edebiyatından çeşitli çeviriler yapmışlardır.

1. Fablın bölümleriyle ilgili,

- Döşeme: Olayların ve hayvanların tanıtıldığı bölümdür.
- Serim: Kahramanın başından geçen olay ve olayların çıkmaza girdiği bölümdür.
- Çözüm: Olayın bir sonuca bağlandığı bölümdür.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

- Kahramanlar genellikle devler, periler, cinler, padişahlar, prensler vb. kişilerdir.
 - Sonunda her zaman iyiler üstün gelir, ödüllendirilir; kötüler yenilir, cezalandırılır.
 - Anlatımda söylenmesi güç kelimelere, ayrıntılı betimlemelere yer verilmez.
 - Başında, ortasında ve sonunda tekerleme gibi kalıplaşmış sözlerle yer verilir.
 - Ortaya çıktığı ulusun dinî ve millî kimliğine örnek teşkil etme işlevi görür.

Numaralanmış cümlelerden hangisi masalın özelliklerinden biri değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Fabllarla ilgili,

- Yer ve zaman kavramı belirsizdir.
- Kahramanları hayvanlar veya hayalî yaratıklardır.
- Ders vermekten çok eğlendirmek amacı güder.

yargılarının "Doğru (D)–Yanlış (Y)" değerlendirmesi aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	I	II	III
A)	Y	D	Y
B)	D	Y	Y
C)	Y	D	D
D)	D	Y	D
E)	D	D	Y

- Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Develer tellallık eder eski hamam içinde... Hamamın taşı yok. Külhancının baltası yok... Arap bacı hamama gider, koltuğunda bohçası yok... Handır handa, yetmiş iki deli ile bir manda. Yedik, içtik, dişimizin dibi et yüzü görmedi... Bereket versin hoca cambaza... Bize bir at verdi, dorudur diye... At bize bir tekme vurdu. Geri dur diye... Deniz ortasına vardık kıyıda diye... Tophane güllesini cebimize doldurduk, darıdır diye... Kız kulesini belimize soktuk borudur diye... Tuttu bizi bir zaptiye, delidir diye... Attı tımarhaneye, bir gün, iki gün, üç gün... Tuttuk pirenin birisini, yüzdük derisini, çadır kurduk Üsküdar'dan berisini...

Vakti zamanında çok iyiliksever bir padişah varmış... Fakirlere ramazanlarda yiyecek, bayramlarda giyecek dağıtırmış... Yılda bir gün de sarayının karşısındaki çeşmenin bir musluğundan yağ, bir musluğundan da bal akıtır, herkesin duasını almış.

Bu parça masalın;

- döşeme,
- serim,
- çözüm,
- dilek,
- düğüm

bölümlerinden hangileriyle ilişkilendirilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I, II ve IV E) II, III ve V

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin *Gülistan* adlı eserindeki hikâyeler, bilinen en eski masal/fabl örnekleridir.
- Türk edebiyatında fabl niteliği taşıyan örnekler, Hint, Arap ve İran edebiyatlarından esinlenilerek oluşturulmuştur.
- XV. yüzyıl divan şairi Şeyhi'nin yazdığı *Harnâme* adlı mesnevi, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneği kabul edilir.
- Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan *Kalyanamkara ve Papamkara*, masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir.
- Osmanlı Dönemi'nde sözlü gelenekten derlenerek hazırlanan *Billur Köşk*, ilk Türk masallarındandır.

6. Bir karabatak varmış azılı;
Haraca kesmiş ortalığı.
Nerde göl, nerde balık seninki orda,
Boğaz işletmesi tıklarında.
Gel zaman git zaman karabatak yaşlanmış;
İşletme kötü gitmeye başlamış.
İnsan değil ki bu, karabatak;
Rızkını sulardan kendi çıkaracak.
Gözleri görmez olunca
Nasıl tutsun da yutsun balığı?
Açlıktan öldü ölecek zavallı.
Ama zorda kalanın kafası işler.
İhtiyar yaman bir akıl vermiş karabatağa.
Gitmiş bir yengeç bulmuş kıyıda:
— Ahbap, demiş, hemen git,
Balık millete şu haberi ilet:
Ölüme hazır olsun hepsi...

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Bir fablın düğüm bölümüne örnek teşkil etmektedir.
B) Hayvanlara insana özgü nitelikler yüklenmiştir.
C) Manzum biçiminde kaleme alınmıştır.
D) İntak sanatından yararlanılmıştır.
E) Yer ve zaman kavramı belirsizdir.

7. I. Olaya dayalı edebî metinlerdendir.
II. Genellikle bir tekerleme ile başlar.
III. Yer ve zaman belirsizdir.
IV. Çoğunlukla görülen geçmiş zaman kullanılır.
V. İyi ile kötünün mücadelesini anlatır.

Numaralanmış cümlelerden hangisi masalın özelliklerinden biri değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

8. (I) Masallar, olaya dayalı edebî metin türleri arasında değerlendirilir. (II) Her türlü kalıptan uzak, yalın ve kısa anlatıdır. (III) Masallarda yer ve zaman belirsizdir, olaylar hayalî mekânlarda ve belirsiz geçmiş zamanda geçer. (IV) Kahramanlar genellikle devler, periler, cinler, padişahlar, prensler vb. kişilerdir. (V) Masallar iyi ile kötünün mücadelesini anlatır, masalın sonunda iyilik üstün gelir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. I. Fabllarda öğretici olma ve insanoğluna bir ders bir öğüt verme amacı açıkken masallarda öğretici olma gayesi açıkça yoktur.
II. Fabllarda, olaylar kahramanların kişileştirilmiş olmaları dışında dünyanın gerçeklerine uyar; masallar ise fantastiktir; sihir, peri, dev gibi gerçek dışı unsurlar içerir.
III. Fablların son bölümünde hikâyedeki olayın ana düşüncesini ifade eden yargılar yer alır, bu özellik masallarda yoktur.
IV. Fabllar mutlu sonla biter, masallarda ise ders vermek amacıyla hazırlanan trajik, komik, şaşırtıcı son vardır.
V. Fabllar genellikle manzum şekilde kaleme alınır, masallarda genellikle düzyazıya dayalı bir anlatım vardır.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde fablla masalın karşılaştırılmasıyla ilgili bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1064696

ÖĞRENCİ NO	YANITLAR
1 0 0 0 0 0 0	1 A B C D E 11 A B C D E
2 1 1 1 1 1 1	2 A B C D E 12 A B C D E
3 2 2 2 2 2 2	3 A B C D E 13 A B C D E
4 3 3 3 3 3 3	4 A B C D E 14 A B C D E
5 4 4 4 4 4 4	5 A B C D E 15 A B C D E
6 5 5 5 5 5 5	6 A B C D E 16 A B C D E
7 6 6 6 6 6 6	7 A B C D E 17 A B C D E
8 7 7 7 7 7 7	8 A B C D E 18 A B C D E
9 8 8 8 8 8 8	9 A B C D E 19 A B C D E
10 9 9 9 9 9 9	10 A B C D E 20 A B C D E

DESTAN

- ✓ Milletlerin geçmişinde başından geçen önemli olaylar ve bu olaylarla ilgili kahramanların gerçek veya hayalî hayatları etrafında oluşmuş uzun, epik, manzum, anonim edebî türdür.

Genel Özellikleri

- ✓ Milletlerin tarih sahnesinde boy gösterdiği ilk dönemlerin ürünleridir.
- ✓ Tarihî gerçeklerden izler taşır ama onları yaşadığı biçimde aktarmaz, kurgusaldır.
- ✓ Kişiler ve olaylar olmak üzere iki temel unsur taşır.
- ✓ Kahramanlar olağanüstü özellikler sergiler.
- ✓ Mekân ve zaman unsurlarına ayrıntılı olarak yer verilmmez.
- ✓ Epik şiirin ilk örnekleri kabul edilir.
- ✓ Ortaya çıkmaları ve yayılmaları, tarihin ilk çağlarına rastlar.

DİFnot

- ✓ Destanların kaynakları arasında yer alan ve tarih öncesi dönemlerle ilgili tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanların yaşamlarını ve serüvenlerini anlatan ürünlere **mitos**; bunları bir bütün olarak ele alıp sistemli bir şekilde inceleyen bilim dalına da **mitoloji** adı verilir. Mit ve mitolojiler, destanların kaynakları arasında kabul edilir. Destanlarda mitolojiye göre tanrılarla bağlantılı olan olay ve motifler azalmış, insani özellikler artmıştır.

- ✓ Destanlar, oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır.

Doğal Destanlar

- ✓ Milletlerin yaşamında derin izler bırakan tarihsel ya da toplumsal bir olayın sözlü gelenekte olgunlaştıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesiyle oluşan destanlara **doğal destan** denir. Doğal destanların oluşumları üç safhada gerçekleşir.

Doğuş/Oluşum/Çekirdek

- ✓ Milletin ortak şuurunda ve hayal gücünde iz bırakan birtakım tarihî ve sosyal olaylar meydana gelir, bunlarda rol alan bazı kahramanlar yüceltilerek ön plana çıkarılır.
- ✓ Ozanlar tarafından destanın çekirdeğini oluşturan manzum parçalar üretilir.

Yayılış

- ✓ Çekirdek olaya ve onun kahramanlarına yenileri eklenerek destan bir hayli uzatılır.
- ✓ Bu süreçte destan, bölgeden bölgeye ve kuşaktan kuşağa geçer.

Yazıya Geçiriliş/Derleme

- ✓ Destan geleneğini bilen bir kişi, destanın tüm varyantlarını elde ettikten sonra destanı yeniden oluşturup yazıya geçirir.
- ✓ Türk destanları, herhangi bir sanatçı tarafından derlenip yazıya geçirilmemiştir.

Dünya Edebiyatındaki Doğal Destanlar

Sümerler, <i>Gılgamış</i>	Uruk kralı Gılgamış'ın ölümsüzlüğü arayışını anlatır.
Yunan edebiyatı, <i>İlyada ve Odysseia</i> (Homeros)	Yunanların Troya Savaşı'na gidişini ve savaştan dönüşlerini anlatır.
İran edebiyatı, <i>Şehname</i> (Firdevsi)	İran-Turan mücadelelerini, İran'ın ulusal kahramanı Rüstem'in yiğitliklerini ve Büyük İskender'in İran'ı işgalini anlatır.
Fin edebiyatı, <i>Kalevala</i>	Doğaya karşı uğraş veren kuzey insanları, onların aile erdemleri, bilgeliği ve sözün yaratıcı gücü övülür.
Hint edebiyatı, <i>Mahabharata</i>	Kauravaların Pandavalara karşı savaşını anlatır.
Hint edebiyatı, <i>Ramayana</i>	Hindu tanrısı Prens Rama'nın başından geçenleri anlatır.
Alman edebiyatı, <i>Nibelungen</i>	5. yüzyılın ilk yarısındaki Hun-Germen savaşlarını anlatır.
İngiliz edebiyatı, <i>Beowulf</i>	Cesur Beowulf ve arkadaşlarının bir canavarla mücadelesini anlatır.
Rus edebiyatı, <i>İgor</i>	12. yüzyılda Kıpçak Türkleriyle Rusların yaptıkları savaşları anlatır.
İspanyol edebiyatı, <i>Le Cid</i>	İspanyolların kahramanı Rodrigo'nun 11. yüzyılda Araplarla mücadelesini anlatır.
Fransız edebiyatı, <i>Chansen de Röländ</i>	Charlemagne döneminde Müslümanlarla yapılan savaşları anlatır.
Japon edebiyatı, <i>Şinto</i>	İnazagi ve İnazami adlı tanrılarca dünyanın yaratılışını anlatır.

Türk Edebiyatındaki Doğal Destanlar

İslamiyet'ten Önceki Doğal Türk Destanları	İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Türk Destanları
Altay-Yakut destanları, <i>Yaratılış Destanı</i>	Kazak-Kırgız <i>Manas Destanı</i>
Saka destanları, <i>Alp Er Tunga Destanı</i> <i>Şu Destanı</i>	Türk-Moğol <i>Cengiz Han Destanı</i>
Hun-Oğuz destanları, <i>Oğuz Kağan Destanı</i> <i>Attila Destanı</i>	Tatar-Kırım <i>Timur Destanı</i> <i>Edige Destanı</i>
Kök Türk destanları, <i>Bozkurt Destanı</i> <i>Ergenekon Destanı</i>	Karahanlı Dönemi <i>Satuk Buğra Han Destanı</i>
Uygur destanları, <i>Türeyiş Destanı</i> <i>Göç Destanı</i> <i>Mani Dininin Kabulü Destanı</i>	Selçuklu-Beylikler ve Osmanlı dönemleri <i>Seyyid Battal Gazi Destanı</i> <i>Danışmend Gazi Destanı</i> <i>Sarı Saltuk Destanı</i> <i>Köroğlu Destanı</i>
<i>Siyenpi Destanı</i>	

İslamiyet'ten Önceki Doğal Türk Destanlarının Konuları

Yaratılış Destanı

- ✓ Dünyanın yaratılışını anlatır.
- ✓ Evrende başlangıçta yalnızca Tanrı Kayrahan (bazı kaynaklarda Ülgen) ve uçsuz bucaksız su vardı.
- ✓ Bu durumdan sıkılan Kayrahan, "Kişi"yi yarattı.
- ✓ Kişi de hırslarının kurbanı oldu ve dünyanın en alt tabakasına sürüldü.

Alp Er Tunga Destanı

- ✓ MÖ VII. asırda Türk-İran savaşlarında ün kazanmış, İran ordularını defalarca mağlup etmiş bir Türk hükümdarını anlatır.
- ✓ Bu hükümdar daha sonra İranlılarca hile ile öldürülmüştür.
- ✓ Alp Er Tunga'nın ölümü üzerine söylenmiş bir sagu *Divanü Lûgati't-Türk*'te bulunmuştur.
- ✓ Alp Er Tunga, İranlıların ünlü destanı *Şehname*'de Afrasiyab olarak geçmektedir.

Şu Destanı

- ✓ Şu adındaki bir hükümdarın Büyük İskender'in Türk illerine yürüyüşü sırasında onunla yaptığı savaşları anlatır.
- ✓ Sonunda Şu, İskender'le anlaşır ve Balasagun yöresine yerleşir.
- ✓ Bazı Türk boylarının adlarının nereden geldiğini izah etmesi yönüyle önemlidir.
- ✓ Bu destandan da *Divanü Lûgati't-Türk*'te bahsedilmektedir.

Oğuz Kağan Destanı

- ✓ MÖ II. asırda doğduğu düşünülmektedir.
- ✓ Oğuz Kağan (Mete Han) adlı bir hükümdarın savaşlarının ve Türklerin o zamanki durumunun anlatıldığı bir destandır.
- ✓ Bu destanda Oğuz Kağan tarafından Türk halkına güçlü olmanın yolları anlatılmaktadır.

Attila Destanı

- ✓ Batı Hun hükümdarı Attila'nın fetihleri etrafında oluşmuştur.
- ✓ MS V. yüzyılda Avrupa'ya korkulu yıllar yaşatan Attila, Rusya'dan Fransa'ya kadar bütün Avrupa'yı almış, Roma'ya kadar uzanmıştır.
- ✓ Destanda onun ölümüyle ilgili söylenen ağıtta Attila'nın kahramanlıkları anlatılmaktadır.

Bozkurt Destanı

- ✓ Bir baskın sonucu Türk yurdunda yaralı bir çocuk dışında kimse sağ kalmaz.
- ✓ Türk soyundan geriye kalan tek çocuğa bir dişi kurt (Asena) sahip çıkar ve o çocuğun neslinden Türk ırkı tekrar ortaya çıkar.

Ergenekon Destanı

- ✓ Düşmanları tarafından yenilen Türklerin, yok olma aşamasına geldikten sonra nasıl eski güçlü hâllerine döndüklerini anlatan bir destandır.
- ✓ Düşmanın elinden kaçabilen iki aile, yolu izi olmayan Ergenekon'a gelmiş ve onların neslinden gelenler orada dört yüzyıl yaşamıştır.
- ✓ Yeterince çoğaldıklarını düşündüklerinde yol almalarını engelleyen bir demir dağı eritip Ergenekon'dan çıkmış, atalarının düşmanlarını yenip Kök Türk Devleti'ni kurmuşlardır.

Siyenpi Destanı

- ✓ II. yüzyılda dağılmaya başlayan Hun Devleti'nin yerini alan Siyenpi Hanlığı'na dair bir destandır.
- ✓ Siyenpilerin tarihî bir şahsiyeti olan Tan-şe-hoey için söylenmiştir.
- ✓ Destan, bugünkü Altay Türklerinin Tôles ve Mundus boylarında yaşamaktadır.

Türeyiş Destanı

- ✓ Türk soyunun kökenini anlatan bir destandır.
- ✓ Destana göre eski Hun hükümdarı, kızlarının tanrılarla evlenmesini istiyordu.
- ✓ Bu sebeple onları insanlardan uzak bir kuleye bıraktı.
- ✓ Tanrı nihayet bozkurt şeklinde geldi ve kızlarla evlendi.
- ✓ Bu evlenmeden bozkurt ruhu taşıyan Uygur çocukları doğdu.

Göç Destanı

- ✓ Uygur hükümdarlarının Çinlilerle savaşmamak için Çin prensesiyle evlenmek istemesi ve Çinlilerin bu prenses karşılığında Türklerde kutsal sayılan bir taşı almalarını anlatır.
- ✓ Taş, Çinlilere verilince Uygur ülkesine felaket çöker. Uygur halkı mecburiyetten göç edip Beş Balık denilen yere yerleşir.
- ✓ Destanın en önemli özelliği, değersiz bir taş parçasının bile hiçbir şey uğruna düşmana verilmeyeceği inancını anlatmasıdır.

Mani Dininin Kabulü Destanı

- ✓ Uygur hanı Böğü Kağan, Mani dininin din adamlarıyla görüşür.
- ✓ Bu görüşme sonucu kendisi ve maiyetindeki Uygurlar, Manihaizm dinini benimser.

DİFnot

Türk destanlarının pek çoğunda ortak olarak kullanılan bazı motifler vardır. Bu motifler arasında ışık, at, ağaç, su, çeşitli madenler (gümüş, altın, demir vb.), kurt, kadın, yada taşı, ok, yay, yaşlı adam sayılabilir.

ÖRNEK-3

...

Yine günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözü parladı. Doğum sancıları başladı ve bir erkek çocuğu oldu. Bu çocuğun yüzü gök, ağzı ateş gibi kızıl, gözleri ela, saçları ve kaşları kara idi. Perilerden daha güzeldi. Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi. Çiğ et ve çorba istedi. Dile gelmeye başladı. Kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı. Ayağı öküz ayağı gibi, beli kurt beli gibi...

...

Oğuz Kağan Destanı'ndan alınan bu metinle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kahramanı ruhsal derinlikleriyle tasvir edilmiştir.
- B) Gerçek ve hayalî unsurlar bir arada verilmiştir.
- C) Tasvirlerde tabiat unsurlarına başvurulmuştur.
- D) Zamanla ilgili unsurlar gerçek üstüdür.
- E) Kahramanı olağanüstü özellikler taşımaktadır.

(2019-AYT)

İslamiyet'in Kabulünden Sonraki Doğal Türk Destanlarının Konuları**Satuk Buğra Han Destanı**

- ✓ Karahanlıların Müslüman olma hikâyesinin ve ilk Müslüman Türk devletinin anlatıldığı destandır.
- ✓ Satuk Buğra Han, sonradan Hızır olduğunu anladığı ak sakallı bir kişi sayesinde Müslümanlığı kabul eder.
- ✓ Kaşgar Devleti'nin başına geçer ve ömrünü Müslümanlığı yaymak için mücadele ile geçirir.

Manas Destanı

- ✓ XI-XII. yüzyıllar arasında meydana geldiği sanılmaktadır.
- ✓ Kırgızların İslamiyet'i kabul ettikten sonra Çinliler ve Kalmuklarla yaptıkları savaşları anlatır.
- ✓ Daha sonraki yüzyıllarda içine başka söylentiler de katılarak zenginleştirilen bu destan, günümüzde dört yüz bin dize gibi bir uzunluğa ulaşmıştır.

Cengiz Han Destanı (Cengizname)

- ✓ Orta Asya'da yaşayan Türk boyları arasında XIII. yüzyılda doğup gelişmiştir.
- ✓ Moğol hükümdarı Cengiz'in hayatı, kişiliği ve fetihleri ile ilgili olarak meydana getirilmiştir.
- ✓ Orta Asya'da yaşayan Başkirt, Kazak ve Kırgız Türkleri, *Cengiz Destanı*'nı günümüze kadar yaşatmışlardır.

Timur Destanı

- ✓ Moğol hükümdarı Aksak Timur'un kahramanlıkları, mücadeleleri ve diğer milletlerle yaptığı savaşlar anlatılır.

Edige Destanı

- ✓ Destanın adı, Altınorda hanlarından Edige Mirza Bahadır'a atfen verilmiştir.
- ✓ Edige'nin devletini ayakta tutabilmek için yaptığı büyük mücadeleler, ölümünden sonra destanlaştırılmıştır.

Battal Gazi Destanı (Battalname)

- ✓ Emevi-Bizans savaşlarında meşhur olmuş Battal Gazi isimli Arap asıllı bir kahramanın İslamiyet'in yayılması uğruna yaptığı savaşları anlatır.
- ✓ Konusu Müslüman-Hristiyan savaşlarıdır.
- ✓ Bu destan Anadolu'da oluşmuş ilk Türk destanıdır, anlatılan olaylar Malatya civarında geçer.

Danişment Gazi Destanı (Danişmentname)

- ✓ Anadolu'da Malatya'dan başlayıp İstanbul'a kadar uzanan çizginin kuzeyinde kalan kısmın, Battal Gazi'nin soyundan geldiğine inanılan Danişment Gazi tarafından fethini anlatır.
- ✓ Destan, Anadolu coğrafyasına dair pek çok yer ismini zikretmesi yönüyle ayrı bir önem taşır.

Sarı Saltuk Destanı (Saltukname)

- ✓ XIII. yüzyıl Alperenlerinden Sarı Saltuk'un hayatı etrafında oluşmuş menkıbeleri anlatır.
- ✓ Destana adını veren kahraman, Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşmesinde önemli rol oynamıştır.
- ✓ *Sarı Saltuk Destanı*, Şehzade Cem'in isteğiyle Ebu'l-Hayr Rumî tarafından il il dolaşarak derlenmiştir.

Köroğlu Destanı

- ✓ Köroğlu'nun hayatını ve maceralarını anlatan bir destandır.
- ✓ Asıl adı Ruşen Ali olan kahraman, Bolu beyi tarafından gözlerine mil çekilen babasının intikamını almak için büyük mücadeleler verir.
- ✓ Köroğlu'nun en büyük yardımcısı olağanüstü niteliklere sahip olan atı Kırat'tır.

ÖRNEK-4

Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet öncesi Türk destanlarından biridir?

- A) *Cengiz Han Destanı*
- B) *Köroğlu Destanı*
- C) *Satuk Buğra Han Destanı*
- D) *Danişmend Gazi Destanı*
- E) *Bozkurt Destanı*

(2020-AYT)

ÖRNEK-5

Aşağıdakilerin hangisinde "Kök Türk ve Uygurlara ait destanlar" sırasıyla verilmiştir?

- A) *Ergenekon Destanı* – *Göç Destanı*
- B) *Göç Destanı* – *Alp Er Tunga Destanı*
- C) *Oğuz Kağan Destanı* – *Türeyiş Destanı*
- D) *Attila Destanı* – *Alp Er Tunga Destanı*
- E) *Şu Destanı* – *Attila Destanı*

Yapma Destanlar

- ✓ Önemli bir tarihî olayın yıllar sonra destan özelliklerine uygun olarak bir şair tarafından kaleme alınmasıyla ortaya çıkan destanlardır.
- ✓ Doğal destanlara özgü söyleyiş özelliklerinin (coşkulu söyleyiş, doğadan aktarılan benzetme unsurları vb.) yanı sıra sanatçı tarafından kurguda ve söyleyişte yeniliklere de yer verilebilir.
- ✓ Doğal destanlarda olduğu gibi olağanüstülükler, insan ve toplum gerçekleri, insanlık durumları işlenir.

Dünya Edebiyatındaki Yapma Destan Örnekleri	Türk Edebiyatındaki Yapma Destan Örnekleri
<i>Aeneis</i> (Vergilius) Latin edebiyatı	<i>Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda</i> (Cahit Külebi)
<i>Henriade</i> (Voltaire) Fransız edebiyatı	<i>Genç Osman Destanı</i> (Kayıkçı Kul Mustafa)
<i>Os Lusíadas</i> (Camoens) Portekiz edebiyatı	<i>Çanakkale Şehitlerine</i> (Mehmet Âkif Ersoy)
<i>Kaybolmuş Cennet</i> (John Milton) İngiliz edebiyatı	<i>Kuvayı Milliye Destanı</i> (Nazım Hikmet)
<i>Kurtarılmış Kudüs</i> (Tasso) İtalyan edebiyatı	<i>Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı</i> (Gülten Akın)
<i>Çılgın Orlando</i> (Ariosto) İtalyan edebiyatı	<i>Çakır'ın Destanı</i> (Fazıl Hüsnü Dağlarca)
<i>İlahi Komedyâ</i> (Dante) İtalyan edebiyatı	<i>Üç Şehitler Destanı</i> (Fazıl Hüsnü Dağlarca)
	<i>Sakarya Meydan Savaşı</i> (Ceyhun Atuf Kansu)

EFSANE

- ✓ Gerçek veya hayalî şahıs, olay, yer hakkında gerçek olduğuna inanılarak anlatılan anonim hikâyelerdir.
- ✓ Her türlü üslup kaygısından uzak, kısa anlatılardır.
- ✓ Sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmıştır.
- ✓ Toplumun özlemlerini, dünya görüşünü, hayal dünyasında kurguladığı "ideal insan tipi"ni diğer edebî türlere göre daha kesin bir biçimde ortaya koyar.
- ✓ İnsanlarla insanı, coğrafyayı, diğer varlıkları, maneviyatı birbirine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır.
- ✓ Konularına göre yaradılış efsaneleri, oluşum ve dönüşüm efsaneleri, tarihî efsaneler, olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler, dinî efsaneler vb. adlar alır.

Efsane ile Masal Arasındaki Farklar

- ✓ Efsanelerde inanış vardır, masallarda yoktur.
- ✓ Masallarda öğüt ve ders vardır, efsanelerde yoktur.
- ✓ Efsaneler yerel özellik taşır, masallarsa evrenselidir.
- ✓ Masallar iyi sonla, efsaneler kötü sonla biter.
- ✓ Efsanelerde masallardaki gibi kalıplaşmış ifadeler kullanılmaz.

Efsane ile Destan Arasındaki Farklar

- ✓ Destanlar daha sanatlı bir ifadeye sahiptir, efsaneler ise sade bir dille oluşturulur.
- ✓ Destanlar millî bir vasıf taşıırken efsaneler yerel özellik taşır.
- ✓ Destanlar, efsaneye göre daha uzun bir oluşum süreci geçirir.

1. Günlerden bir gün Oğuz Kağan, Tanrı'ya yalvarırken karanlık bastı. Gökten bir gök ışık indi. Güneş'ten ve Ay'dan daha parlaktı. Bu ışığın içinde alnında kutup yıldızı gibi parlak bir ben bulunan çok güzel bir kız duruyordu. Bu kız gülünce Gök Tanrı da gülüyor, kız ağlayınca Gök Tanrı da ağlıyordu.

Oğuz bu kızı sevdi ve bu kızla evlendi.

...

Günlerden bir gün Oğuz Kağan'ın tecrübeli bilge veziri Uluğ Bey rüyasında bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Altın yay gün doğusundan gün batısına kadar uzanıyordu. Üç gümüş ok da kuzeye doğru gidiyordu. Oğuz Kağan bu rüyayı dinleyince yurdunu evlatları arasında paylaştırdı.

Bu parçadan yola çıkılarak Oğuz Kağan Destanı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Rüya motifinin kullanıldığı
B) Olağanüstülükler yer verildiği
C) Mekân unsurlarının belirgin olduğu
D) Işık motifinin kullanıldığı
E) Kahramanlarının kim olduğu

I. Grup	II. Grup
I. <i>Çakır'ın Destanı</i>	
II. <i>Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı</i>	• Kayıkçı Kul Mustafa
III. <i>Kuvayı Milliye Destanı</i>	• Nazım Hikmet
IV. <i>Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda</i>	• Gülten Akın
V. <i>Genç Osman Destanı</i>	• Fazıl Hüsni Dağlarca

Bu tabloda I. grupta verilen destanlardan hangisi, II. gruptaki sanatçılardan herhangi biriyle ilişkilendirilemez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aşağıdakilerin hangisinde Türk destanları oluşum sırasına uygun olarak verilmiştir?

- A) *Alp Er Tunga* – *Attila* – *Ergenekon* – *Türeyiş*
B) *Bozkurt* – *Göç* – *Attila* – *Alp Er Tunga*
C) *Şu* – *Siyenpi* – *Oğuz Kağan* – *Bozkurt*
D) *Türeyiş* – *Göç* – *Bozkurt* – *Ergenekon*
E) *Attila* – *Oğuz Kağan* – *Bozkurt* – *Şu*

4. Finlandiya'nın epik halk şiirlerinin yer aldığı ----, diğer destanlardan ayrı kılan en önemli özelliği dünyayı "sözlerle değiştirmesi"dir. Bu destandaki elli şiirin hemen hemen hepsinde yer alan ozan Vanamönen, şarkı söyleyerek büyü yapar, sözlerle savaşır, tekne yapmak için sözler arar. Fin halkının paganlıktan Hristiyanlığa geçiş sürecini anlatan destanda, yalnızca iki halkın çatışması değil aynı zamanda dostlukları, evlilikler ve kültürlerinin kaynaşması da anlatılır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) *İlyada'yı* B) *Şehname'yi* C) *Şinto'yu*
D) *Kalevala'yı* E) *Nibelungen'i*

5. Vaktiyle Sürmeli Çukuru'nda iki kız kardeş varmış. Bunlar birlikte dolaşır, evlerinin odun ihtiyaçlarını karşılarlarmış. Yine bir gün evlerine götürmek üzere ormanda odun hazırlarlar, odunları bağlarlar. Sıra sırtlarına yüklemeye gelince büyüğü:

"Bacım, kurbanın olayım, gel şu yükü benim sırtıma yükleyiver." Bacısı odunları ablasının sırtına yüklediği gibi acı bir cevap vermekten de geri kalmaz:

"Ben senin hizmetçin değilim ki kaldırayım. Kocaya gitmekte benden çabuk davranırsın da bir çöpü mü sırtına yükleyemiyorsun."

Derken iki kardeş kavga etmeye başlarlar. Sonunda dövüşmekten yorgun düşerler. Fakat dilleri hâlâ işlemektedir. Birbirlerine beddua etmeye başlarlar:

"Allah seni öyle bir dağ etsin ki yaz kış üstünden kar eksik olmasın."

"Sen de öyle bir dağ olası ki başından yılan çıyan eksik olmasın." Her ikisinin de duaları kabul olur. Bugün biri Büyüyük Ağrı, diğeri de Küçük Ağrı olarak göğe baş çekmektedirler. Ayrıca büyüğünün tepesi daima karlı, küçüğünün de yılanlı, akreplidir.

Bu parçadan hareketle efsanelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Belirli bir coğrafyadaki yeryüzü şekillerine özel bir anlam atfedilmiştir.
B) Anlatımında herhangi bir üslup kaygısı güdüldüğü söylenemez.
C) Halkın arasında gerçekten yaşandığına inanılan olayları dile getirir.
D) Olağanüstü kişilere veya olaylara mümkün olduğunca yer verilmez.
E) Herhangi bir hazır kalıba yer verilmeyen kısa anlatılardır.

6. Bir muhabbet sarmıştı her yönü
Vatanı ve bizi seven
Çoğalmıştı bir uçtan bir uca, rüya gibi
Büyüyordu ova kendiliğinden
- Neydi damarlarımızda, çoğalan, çoğalan
Neydi bu tepenin ardı
İçimizde sadece vatan değil
Yeryüzü kadar bir şey vardı
- Ateş mi gelmiş, yel mi esermiş
Akıyoruz, yaşamamız nerde pek belli değil
Kurtulmuşuz bedenden artık
Kimse ayaklı, elli değil
(...)

Üç Şehitler Destanı

Bu metinden hareketle yapma destanlarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Coşkulu bir söyleyişe sahip olduğu
B) Genellikle kahramanlık temasını işlediği
C) Zamanla anonim nitelik kazandığı
D) Kurguda ve söyleyişte yenilikler taşıdığı
E) Olağanüstülükler yer verilebildiği
7. I. Göçebe, savaşçı Müslüman Kırgız Türklerinin hayatını bütün ayrıntısı ile yansıtan dünyanın en büyük destanlarından biridir. (*Manas*)
- II. Saka hükümdarının Büyük İskender'in Türk illerine yürüyüşü sırasında onunla yaptığı savaşları, sonunda onunla anlaşarak Balasagun yöresine yerleşmesini anlatır. (*Siyenpi*)
- III. İranlıların ünlü *Şehname Destanı*'nda kendisinden Afrasiyab adı ile bahsedilen büyük Türk hükümdarının hayatını ve hile ile öldürülmesini anlatır. (*Alp Er Tunga*)
- IV. Büyük Hun Kağan'ı "Mete" olduğu sanılan Türk hükümdarının hayatını, savaşlarını, kahramanlıklarını ve ülkesini oğulları arasında pay edişini anlatır. (*Oğuz Kağan*)
- V. İslam uğrunda yalnız gayrimüslimlerle değil sihirbazlarla, devlerle, ejderha ve cadılarla çarpışan; savaşlarda eline geçen bütün serveti, İslam uğrunda dövüşen gazilere dağıtan aslen Arap olan bir kahramanın hayatı etrafında şekillenmiştir. (*Battal Gazi*)

Numaralanmış cümlelerde verilen bilgilerden hangisi parantez içindeki destanla ilişkilendirilemez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

8. ---- *Destanı*, Kırgız Türkleri arasında doğmuştur. Destanın XI-XII. yüzyıllarda oluştuğu düşünülmektedir. Bu nedenle Türklerin Müslüman olmasından sonraki destanları arasında sayılır. 400 bin mısralık hacmiyle dünyanın en uzun destanıdır. Ana teması, Kırgız Türklerinin özgürlük mücadelesi ve bir bayrak altında toplanma ülküsüdür. Destanda, Kırgız Türklerinin yaşantısı bütün ayrıntılarıyla anlatılmakta; evlenme ve düğün âdetleri, cenaze törenleri, inanışları hakkında bilgi verilmektedir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) *Satuk Buğra Han* B) *Edige*
C) *Manas* D) *Sarı Saltuk*
E) *Ergenekon*

9. İslamiyet'in kabulünden önceki Türk destanlarında Şamanizm'de önemli yer tutan motiflerin ön planda olduğu görülmektedir. Bu motifler, destan kahramanları ile iç içe bir durumdur. Destanlar, genellikle kahramanların merkezinde geliştiği için motifler de kahramanın eylemlerine uygun olarak destanda yerini alır. Ayrıca toplumun inancı ve yaşantısı da destanlardaki motifleri şekillendirir. Türk destanlarında görülen başlıca motifler arasında ----, ----, ---- ve ---- sayılabilir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) su B) ağaç C) at
D) ışık E) rüzgâr

1064697

ÖĞRENCİ NO	YANITLAR
1	1 A B C D E 11 A B C D E
2	2 A B C D E 12 A B C D E
3	3 A B C D E 13 A B C D E
4	4 A B C D E 14 A B C D E
5	5 A B C D E 15 A B C D E
6	6 A B C D E 16 A B C D E
7	7 A B C D E 17 A B C D E
8	8 A B C D E 18 A B C D E
9	9 A B C D E 19 A B C D E
10	10 A B C D E 20 A B C D E

1. Aşağıdakilerden hangisi Türk destanlarının özelliklerinden biri değildir?

- A) Anonim, uzun ve manzum hikâyelerdir.
- B) Toplumu derinden etkileyen olayları ele alır.
- C) Olaylarda ve kişilerde olağanüstü nitelikler vardır.
- D) Evrensel özellikler ağır basmaktadır.
- E) Kahramanları lider ve kurtarıcı rolündedir.

- 2.** I. Halkın çaresizliklerini, umutlarını, özlemlerini, dünya görüşlerini halk edebiyatının diğer türlerinden daha açık belirtir.
- II. Anlatılanlar tamamen hayalî olduğundan bu yönüyle hikâye ve destandan ayrılır, masala yaklaşır.
- III. İnsanlarla insanı, coğrafyayı, diğer varlıkları, maneviyatı birbirine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır.
- IV. Olağanüstü olaylar ya da insanüstü güçleri elinde tutan kişilere bu türde sıkça rastlanır.
- V. Anlatılanlar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt planı göz önünde bulundurularak aktarılır.

Numaralanmış cümlelerde verilen bilgilerden hangileri efsane türüyle ilgili değildir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve V
- D) III ve IV
- E) IV ve V

3. Efsane ile masal arasındaki farklarla ilgili,

- I. Efsanelerde inanış vardır, masalarda yoktur.
- II. Efsaneler yerel özellik taşır, masalarsa evrenseldir.
- III. Efsanelerde de masadaki gibi kalıplaşmış ifadeler bulunur.

yargılarının “Doğru (D)-Yanlış (Y)” değerlendirmesi aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	I	II	III
A)	D	D	Y
B)	Y	D	Y
C)	Y	D	D
D)	D	Y	D
E)	Y	Y	D

- 4.** I. Emevi-Bizans savaşlarında meşhur olmuş bir kahramanın İslamiyet'in yayılması uğruna yaptığı savaşları konu edinen bir destandır. Konusu Müslüman-Hristiyan savaşlarıdır. Anadolu ve Türklerin yaşadığı diğer coğrafyalarda halk ve askerler arasında okunan ve itibar gören bir eserdir.
- II. Destana göre eski Türk hükümdarlarından birinin çok güzel iki kızı vardır. Kızlar o kadar güzeldi ki onların tanrılarla evlenmeleri için yaratıldıklarına inanılıyordu. Hükümdar, kızlarını insanlardan uzak tutmak için ülkesinin şimal taraflarında yüksek bir kule yaptırıp oraya yerleştirdi. Tanrı nihayet bozkurt şeklinde geldi ve kızlarla evlendi.

Bu parçaların I. sinde ---- , II. sinde ise ---- Türklerine ait ---- hakkında bilgi verilmiştir.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) *Manas Destanı* - Hun - *Ergenekon Destanı*
- B) *Danışmend Gazi Destanı* - Altay - *Göç Destanı*
- C) *Siyenpi Destanı* - Kök Türk - *Bozkurt Destanı*
- D) *Battal Gazi Destanı* - Uygur - *Türeyiş Destanı*
- E) *Satuk Buğra Han Destanı* - Kırgız - *Şu Destanı*

- 5.** (I) Sözlü edebiyat geleneğinin bir türü olan efsane; gerçek veya hayalî şahıs, olay, yer hakkında gerçek olduğuna inanılarak anlatılan hikâye demektir. (II) Efsaneler dilden dile anlatılagelmiş, çok eski anlatılar olup ortak (anonim) halk edebiyatı ürünlerindendir. (III) Bu yönüyle efsaneler; destan, şiir, hikâye, roman, tiyatro gibi pek çok türe konu yönüyle kaynaklık etmiştir. (IV) Efsanede anlatılanlar; halkın arasında doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir hatta efsaneler, inandırıcılığını artırmak için içerdiği konuyla ilgili olaylarda, zamanda ve mekânda ayrıntılara girerek bu konuyla ilgili tanık gösterir. (V) Günümüzde de efsaneler inanç konusu olma özelliğini korumaktadır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V